Mikszáth Kálmán

A Jókainé tyúkjai.

Füri János rév-komáromi illetőségű majoros 1873-ban a Sváb-hegyen szolgált tekintetes Jókai Mór úr portáján, s eleven állatok dolgában egy Szegfű nevű tehén, a Csárdás nevű csacsi és három gyöngytyúk volt a gondviselésére bízva. Az úrnak volt is foglalkozása, nem is. Némelyek szerint igen nagy dolgokat végezett volna. Füri János szerint nem volt semmi foglalkozása, fel s alá járkált hátratett kezekkel a fasorban, s amit ilyenkor mesefélét kigondolt, azt papírra tette, és akadtak állítólag olyan bolondok, akik azért pénzt hoztak neki; az asszonyság ellenben szép, megtermett, hatalmas női alak, csak úgy suhogott a levegő körülötte, a Nemzeti Színháznál komédiázott, maga Füri is látta őt egyszer mint királynőt a karzatról, és azóta nem mert, mint vakító fényességbe, az arcába nézni, különben is hangos, tekintélyes szavú és hirtelen kezű fehér személy lévén. Egy fiatal kisasszonyka volt a háznál, egy megenni való cukros kis jószág, de ez is úgy volt, hogy az ő lányuk is volt, meg nem is volt az ő lányuk, nem értette azt közönséges ember. Egyebekben nagyon derék, jó família voltak

És megvolt mindnyájukban az a tulajdonság, hogy roppant szerették az állatokat. A kis Rozika az angora-macskáit kedvelte, egész nap velök játszott, a «Pápi» (úgy hítta a tekintetes urat) a csigákat szerette, annyi csigaháza volt, hogy csigavárosokat csinálhatott volna belőlük, — de a csigák maguk már nem laktak bent a házaikban, az asszonyság pedig a három tyúkját imádta valóságos beteges ragaszkodással. Jaj lett volna, ha azoknak valami bajuk történik. Az egész világ felfordulhat, de a tyúkoknak békesség adassék, mert különben lészen fogaknak csikorgatása és olyan zivatar, hogy jobb lett volna Füri Jánosnak vakon születnie. Ámbár iszen megérzi azt az egész ház, sőt még a szomszédság is. Ki van az már próbálva és Isten ne adja, hogy ismétlődjék.

A tyúkokra tehát különös elővigyázat fordíttatott. Holott igen nehéz a tyúkra vigyázni. A tyúknak nincs semmi esze. Tulajdonjogi fogalmak nem bántják. Az otthon iránt vonzalmat nem érez, mint teszem azt a macska. Azonfelül szereti a testmozgást, a sétákat és kirándulásokat, lészákon, kerítéseken átbújik a szomszéd kertekbe. Kíváncsi állat, átturkál mindent és tapasztalatok szerzése közben veszti életét, mint rendesen a nagy utazók.

A Fintyi, Fantyi és a Petyke is olyan volt. Jókainé legalább ilyen neveken szólítgatta őket és a tyúkok tetették magukat, hogy nem értik.

Jókainé pedig tette magát, hogy ő tudja, melyik a Fantyi és melyik a Petyke, pedig olyan egyforma volt mind a három tyúk, hogy az anyjuk se ösmerhetett volna rájok.

Általában nem sokat érnek a gyöngytyúkok élő korukban. Ők, mint a poéták, kétségkívül becsesebbek haláluk után közönséges társaiknál, de ameddig élnek, mily sivár egyformaság egyenruhában járni, mint valami szürke nénikéknek, míg a közönséges tyúkok különböző színvegyületű tollazatukkal, mindenik más-más toalettben, szinte mintául szolgálhatnának a művészi hangulatot hajkurászó nőszabóknak, hogy a természet milyen remekül, mennyi izléssel és harmoniával vegyíti a színeket a tyúk-társadalomban.

De hát ezt hiába magyarázná az ember Jókainénak. Ő azért mégis csak a gyöngytyúkjait szeretné. Meg szokta őket etetni reggelenként s amint eléjük szórta a búzaszemeket s azok elkezdtek a csőrükkel mohón dibegni, petyegni az ambitus tégláin, az neki gyönyörűséget okozott; mikor rávetették a homályos ólomserét-színű szemecskéiket, ő szeretetet tudott azokból kiolvasni: a Fintyi igen kezes volt, a tenyeréből is megette a magokat s ez olyan kellemes csiklandozás az asszonyságnak, hogy ki se lehet mondani, a Petyke pedig nagy hízelkedő és stréber, akárhányszor fölszállt a szemtelen a vállára és odadörzsölte a piros álllebernyegeit az arczához.

És az is nagy mulatsága volt, ha fölkapott egyet, bedugta boltíves, viaszhártyás csőrét a szárnyai közé s aztán elkezdte egyenletesen hintázni a levegőben: «Tente Fantyi, tente», mire a Fantyi egy pár mozdulat után úgy aludt édesdeden, mint a tej. Micsoda jó lelkiismerete lehet az ilyennek!

Mondta is ilyenkor Jókai, aki mindenfélét tudott a mithologiából:

– Jaj, de bolondok is voltak Meleager király leányai, akiket Apollo gyöngytyúkokká változtatott át, hogy mindig siránkoztak, – mikor pedig inkább mindig alhattak volna.

Szóval, a tyúkjait nagyon szerette Jókainé, de lehetetlen is volt nem szeretni. Csak az Isten óvná meg őket görénytől, rókától, héjától és rossz szomszédoktól!

Héja, róka iszen nincs a Svábhegyen, a közvetlen szomszédok is jobbról balra derék emberek. Az egyik szomszéd pláne Fenyvesi Adolf, a derék országgyűlési gyorsíró, nagy tisztelője Jókainak, aki a Jókainé tyúkjait olyan becsületben tartja, mint akár a Mária madarát, a fecskét, vagy a magyarok madarát, a Turult, dehogy bántaná a gyöngytyúkokat egy világért, hanem a harmadik szomszéd, «Frakádi» már veszedelmes portéka.

Frakádi voltaképpen «Frau Kati», csak összevonva mondják a benszülött svábok Frakádinak, de még ez a neve is kifogásolható: csak talmi frau, bagóhiten lévén megesküdve Wastl János obsitos katonával, aki világi foglalatosságra nappali jegyszedő a lánczhídnál. A házasság csak arra az időre szól – így elménczkednek a közeli Sauer vendéglőben, – míg Wastl uram át nem kérezkedik éjjeli jegyszedőnek.

Frau Kati egy kis telket és szőlőt örökölt szüleitől s egy két szobás zsindelyes házikót, melynek első szobáját kiadta nyaralóknak. Csinos, javakorbeli nőszemély volt, duzzadt élveteg ajkaival, bogár szemeivel, vérbélű baraczknak színeiben játszó kövér arczával, nyúlánk, hajlékony termetével; amit a gondviselés egy sváb asszonyi pofával véghez vihet, azt itt véghez vitte, úgy, hogy Frau Katit, ellentétben a vele szemben lakó «angyalcsináló» Müllernével, ahol minden héten volt kis koporsó az udvaron a vén diófák alatt, «ördögcsinálónak» nevezték.

A ördögcsinálás pedig sokkal kellemetesebb mulatság, mint az angyalcsinálás. Az ördögcsinálás alatt értetődik, hogy magába bolondítja a Svábhegy becsületes férjeit, akik elhagyják a feleségüket, háznépüket, elhanyagolják mesterségüket, csapodárokká, korhelyekké züllenek, szóval, ördögökké lesznek. Ha ők nem lesznek azzá, azzá lesznek a féltékeny feleségeik. Frakáditól az egész Svábhegy fél, kivált a nőnemű rész. Mert azt mondják, mivel az anyja is híres kuruzsló bába volt, sőt boszorkány, aki pemetén nyargalászott a Gellérthegyen (látták is ott a Hübl testvérek, mikor még kis fiúk voltak), ráhagyta mesterségét leányára s különböző zsírokat, megrontásokat és bájitalokat tud főzni varangyosbékákból és füvekből. Ezekkel kereskedik, messze vidékről eljönnek hozzá ilyeneket szerezni.

Ezekkel vonzza magához a kiszemelt férfiakat – így szerezte meg a daliás Wastlt is – és hát az Isten tudná azt, mi mindent mondanak rá.

Kerüli is mindenki, csak a Jókainé tyúkjai nem. Frakádi mindenféle különös magvakat vet el kis kertjében, melyeket a mesterségéhez használ. A gyöngytyúkok tudják ezt (vannak bizonyos helyrajzi ismereteik), a különféleség a kosztban végre is igen kellemetes dolog.

Átmentek egyszer-másszor s e miatt már volt villongás a Jókai-ház és a szegény sváb asszony közt, ki nagy gonddal és ravaszsággal tudott vigyázni a veteményeire.

– Ha még egyszer idejönnek a tyúkjaitok, – kiáltá Füri Jánosnak – bizony mondom neked, hogy az én fazekamba találnak esni, megmondhatod az asszonyodnak is.

Jókainé éppen a kerítésnél állt egy fügefabokornál s megszólalt a Gertrudis büszke hangján:

– Fogja be kend a száját, Frakádi, mert majd be találom pecsételtetni.

– A bagoly is úr a maga szemetjén – csattant fel Frakádi, a csípőjére rakva kezeit. – Azért, hogy a tekintetes asszony kávét iszik, az én szájamat még se fogja bepecsételni.

– Ne vonít, oktalan asszonyi állat, – kiáltott közbe Füri János, megfenyegetve őt egy vasvillával – mert ha odamegyek, keresztülszúrlak. Hogy mersz így beszélni a tekintetes asszonynyal?

– Hogy merek? Hát merek. Ő sem a világ eleje. Kicsoda, micsoda? Hát egy komédiásné, punktum.

De már erre kigyulladt a hatalmas asszony és mintha egy Vezuv törne ki haragjának lávájával, úgy visszatromfolta Frau Katit, hogy akik hallgatták, megborzongtak a fönségesnek és borzasztónak e csodálatos összekeverésétől. Így szitkozódni és haragudni csak Shakespeare tudna, – de ő se rögtönözve.

Frakádi bemenekült házikójába. Ez a királynői hang, ezek a mázsás mondások megbénították a nyelvét. Érezte, hogy a mennydörgéssel szemben nem felelet a tepsifedő csattogtatása, elbujt és ki nem jött a házból estélig.

Laborfalvi Róza sohase volt haragtartó, hamar forrt fel, de hamar is kiengedett, hiszen olyan jó puha szíve volt, mint egy bárányé, de ezt a «komédiásné» szót kivételképpen sohase tudta megbocsátani a sváb asszonynak s váltig ösztökélte urát, hogy valami módon pusztítsa el onnan a gonosz Frakádit, vegye meg a fundusát bármi áron.

Jókai nem ellenkezett, próbálta ügynökökkel, cserebere ajánlatokkal. Frakádi sehogyse akart megválni a szülei «grundtól», még a városi előljáróságnál is mesterkedett Jókainé, hogy ejtsenek arra valami útvonalat, a melybe a Frakádi háza beleessék és kisajátítás alá kerüljön. Megigérték, hogy gondolkozni fognak és azóta mindig gondolkoznak.

Egy szép szeptemberi reggelen (éppen vendég is volt a háznál, a gazda fivére, Jókai Károly Komáromból), künn a verandán reggelizett a család. Jókainé megbetegedett az éjjel, gyomorgörcsöket kapott, nem jött ki a reggelihez, kijelentette, hogy egyelőre az ágyban marad, tehát csak hárman ültek a vörösterítékű asztalnál, vagyis inkább csak a két testvér, mert a nyúlánk, szép Róza kisasszony a reggeli körül szorgoskodott, s csak úgy állva szürcsölte ki a kávéját. Szokott szürke hálóköntösében és történelmi tapló-sapkával fején, a gazda minduntalan felkelt helyéről, majd az almáriomból hozott egy palaczk Altvatert (ez volt a kedvencz pálinkája), majd valami családi írásért sietett be, majd a felesége hogylétét tudakozni. A fák felé lépdegélve, a tenyerén két hamvas őszi baraczkot hozott egy sziklatalajba ültetett baraczkfa első terméséből.

– Kóstold meg, Károly, minden egyes baraczk hét forintomban van. Ilyent még nem ettél. Ily semmiségekről beszélgetve élvezték a természet reggeli pompáját. Alattuk néma ködfátyolból bontakozott ki az ébredő főváros ezernyi házaival. Az istállóból ide hangzott a «Csárdás» szamár egy-egy panaszkodó felordítása, nyomban Füri János káromkodásai, amint vagy a tehénnel, vagy ő vele gyűlt meg a baja az istállóban.

De ez mind nem zavarta az urakat. Még az a néhány méh sem, mely ott közelükben már ilyen korán reggel megkezdte behízelgő döngéssel az udvarlást egy grupp őszi rózsának.

– Nézd, ezek a rózsák még a mi szigeti kertünkből valók, szegény édesanyánk idejéből.

Nézték a rózsákat ellágyul tan, mélán, sokáig.

– Istenem, istenem, de boldog gyermekek is voltunk mi valamikor — sóhajtott fel Károly.

Azután megint elhallgattak. Nem volt ez nyomasztó kínos csend, hanem valami végtelen kellemetes elringatása a léleknek.

És ebben a perczben sajátos állati vészsikoltás, trombitaszerű hang hallatszott.

– Mi volt ez? – kérdé Jókai Mór.

– A tyúkok, pápi, a tyúkok ! – mondta Róza. – Így lesznek, ha izgatottak.

Majd ijedten mutatott a Frakádi kertje felé.

– Ott, ott!

Most röpült át a kerítésen kettő, az egyik pedig, a harmadik, ott vergődött, vonaglott a svábasszony kertjében, kékes-szürke szárnyai, melyekkel halódva csapkodta a rögöket, különböző színeket játszottak, megmártva a napsugarak olvasztott aranyában.

– Ej, no! Mi történik ott? – kérdé Jókai felugorva.

Egy kis sváb fiú magyarázta meg a kerítés mellől, hogy Frakádi egy fagalyat hagyított az ott kaparászó tyúkok közé és az egyiket leütötte.

– Ne beszélj olyan hangosan, fiúcska, – figyelmeztette Jókai szelíden – itt van inkább egy hatos, de pszt, lassabban beszélj!

A fiú aztán hálából elmesélte eleitől fogva, hogy Frakádi künn volt a kertben és mérget oltott az almáiba egy tű hegyével.

– Mit csinált, te nebuló?

– Beoltotta méreggel; minden évben ezt szokta cselekedni, mikor már nagyobbak, így aztán nem lopja el senki, mert azt hiszik a svábhegyiek, hogy aki a Frakádi almáját megenné, meghalna.

– Bolondít az benneteket, te szamár.

(A szamár szóért, hogy ne haragudjék, megint adott a fiúnak egy hatost.)

– Hát amint ott szúrkálná az almáit, jöttek a tyúkok s ő hamar felkapott egy vastag galyat és leütötte az egyiket, azzal, úgy látszik, maga is megijedt az elkövetett gonosztettől... hop, ni, ott szalad a holt tyúkkal a házikóba.

Ezt az utóbbi menekülést, bűnjel- és hullaeltávolítást már Jókaiék is látták az udvarról és öszszenéztek meglehetős aggodalommal.

– Hát lesz ebből nagy patália – sopánkodott a gazda.

– Tenni kellene valamit, pápikám, – csengett a kis Róza, nagy beszélő szemeit gyöngéden emelve Jókaira.

Károly nem szólt semmit, hanem csak azt gondolta magában: «Én bizony azt a patáliát be nem várom. »

A «pápi» ráförmedt kedvenczére, a vállait vonogatva:

– Hát Isten vagyok én, vagy mi? De ha Isten volnék, se érnék rá a megholt tyúkok feltámasz tására. Jele, hogy a mostani Isten még az emberek feltámasztásáig se jutott el, csak igéri valamikorra, de azt sem nagyon. Vagy azt akarod, hogy odamenjek, rátörjek arra a gonosz svábasszonyra és agyonüssem, hogy aztán engem becsukjanak?

No, hát azt bizony nem akarta a kis Róza, menten elöntötték a könyek szép szemeit arra a gondolatra, hogy a pápit megint becsuknák. (Mert már benn ült egyszer, de nem a svábasszonyért, hanem azért a másikért, aki a «Vasárnapi Ujság» czímképén látható, a három halmos, négy ezüstpólyás pajzsra támaszkodva.)

A pápi is elkeseredett a Rozika könyeit látva s fogva a maga kampós botját, lement a barázdákon a szőlő gerezdei közé, azok éppen érőben voltak, hadd nevessenek rá egy kicsit. Elmerengett, elnézte ezeket a venyigéket, melyek nem virágoznak és mégis a legízesebb gyümölcsöt hozzák.

Milyen furcsa dolog, hogy nem virágoznak. Érdemes-e vajjon poétának lenni? Mikor a szőlővenyige se poéta a fák közt, nem pazarolja az erejét, mint a csipke-, mint a cseresznyefa, mint a vadkörtefa holmi flanczokra, színes virágharangocskákkal és pártákkal ékesítve fel magát tavaszkor, meghozza minden hivalkodás, feltűnés nélkül ezeket a fölséges fürtöket, melyekből a mámor lesz. De hát hiszen a lélek virágzása, a költői inspiráczió is mámor. Ha tehát mámor lesz a szőlőszemekből, hisz akkor a venyige mégis virágzik, csakhogy utólagosan. I

lyen gondolatok rajzottak a fejében, amikor egyszerre fölrezzenté egy hang a háta mögött:

– Tekintetes úr, tekintetes úr ! ...

A majoros hangja volt, megfordult és kérdőn emelte rá kék szemeit, melyekből még az imént az istenek mosolyogtak ki.

Füri János arczán halotti sápadtság terült el.

– Jelentem alásan, elveszett az egyik gyöngytyúk, csak kettő van meg.

– Tudom, fiam.

– Mit? Tudja a tekintetes űr, hogy hol van? – kérdé mohón, reménykedve.

– Csak úgy gondolom, már t. i. a szerint, ahova az ember a tyúkot képzeli a halála után. Vagy a fazékban, vagy a mennyben.

– Megölte talán az a bestia? (Frakádi kertje felé mutatott.)

– Még pedig alaposan. Füri János a fejét vakarta.

– No, akkor én kérem alássan a könyvecskémet, mert én a tekintetes asszony miatt itt többé nem maradhatok.

– Hm, biz' ez baj, nagy baj. Hanem megállj, János. Meg kell az ilyet gondolni előbb. Küldd ide csak a Károly urat. Megtanácskozzuk a dolgot.

– Károly tekintetes úr már elment, kérem alássan, tőlem üzente, hogy dolga van a városban, mondjam meg a tekintetes úrnak, hogy nem jön haza ebédre. És hát én is megyek, tekintetes uram, amerre a két szemem lát.

– Maradsz veszteg és egy szót se szólsz az asszonynak, ha fölkelne az ágyból a nap folyamán, érted-e? Hanem majd én megyek el, amerre a négy szemem nem Iát, érted-e?

Ezt is értette János. Ez azt jelentette, hogy álljon elő a Jókai fuvarosa, Hebel Hanzi, akinek a két lova mind a négy szemére vak.

Jókai bement, felöltözött, elbúcsúzott a feleségétől, hogy neki a szerkesztőségben van dolga, ebédre haza ne várják. Bár már egy kicsit jobban érezte magát, ráparancsolt, hogy ne keljen fel, aztán megcsókolta a kis Róza homlokát, meghagyván neki, hogy nem szabad a nagymamát most betegségében felingerelni azzal az «eset»-tel, felült az eközben előállott csézára, menekült az otthoni felhők elől. A két vak lovacska vígan koczogott le a hegyről.

Odalent a Vizivárosban aztán kit pillant meg szapora lépésekben? Hát a Frakádit. Bizonyosan az is menekül a gonosz lelkiismeretével s kis verebek csiripelik utána a vízivárosi kertecskékből: Gyilkos, gyilkos!

– Frakádi, Frakádi! Jőjjön csak ide egy szóra!

Kati asszony fölneszelt s amint megösmerte a kiabáló úrban Jókait, első ösztöne a futás volt.

Jókai észrevette s rászólt még egyszer:

– Ejnye no, iszen nem eszem meg.

Az bizony igaz lehet, gondolta Frakádi és lassan, óvatosan közeledett az utcza tulsó járdájáról a csézához.

– Mit parancsol a tekintetes ur? – kérdé bizonyos távolságról szelíd hangon.

– Maga ma leütötte a feleségem gyöngytyúkját, Frakádi.

Frakádi csodálkozva rázta meg a fejét, mely egy fehér pettyes fekete kendővel volt bekötve.

– Hogy én? No még ilyet! Fusson ki a két szemem, ha láttam.

– No, az enyim is fusson ki mind a kettő, ha nem láttam.

Frakádi idegesen rángatta le a kendőt a gonosz, fekete szemeire.

– No, ha látta, – csattant ki belőle az ördög, – hát látta! Agyonütöttem, mert pusztította a veteményemet, jussom volt hozzá. Amit tettem, tettem – és vakmerően fölemelte fejét, szinte szép volt.

– No no, hiszen nem mondom én, hogy nem helyesen tette, elismerem én, mert...

– Mert a tekintetes úr derék ember.

– Mert derék ember vagyok, hanem a feleségem, Frakádi, lássa, a feleségem borzasztóan meg fog haragudni.

Egyet rándított a vállán negédesen.

– Mit bánom én, ha megpukkad is mérgében, úgyis nagy sárkány, már kimondom, ami a nyelvemen van.

– Könnyítsen a nyelvén, Frakádi, nem bánom, hanem aztán könnyítsen rajtam is.

– Tessék?

– Különös szándékaim vannak magával.

Frau Kati megtörülgette a szája széleit kendője csücskével és szemérmetesen sütötte le szemeit a kocsikerekekre.

– Ugyan ne izéljen a tekintetes úr!

– Nem szeretném a feleségemet most megharagítani, mert betegen fekszik.

– Úgy? – mondá lehangoltan az asszony. – Mi baja szegénykének?

– Valami görcsei vannak.

– Hoffmann-csöppeket nekik! – tanácsolta Frakádi részvéttel. – Öt csöppet egy czukorkoczkára.

– Most nagyon rossz volna neki egy fölindulás, hát az az ötletem villant meg, Frakádi, amint most magát megláttam, hogy a jó béke kedvéért megtehetne egy szívességet.

– Akár kettőt is, tekintetes uram.

– Hogy a piczon egy gyöngytyúk?

– Nem tudom. Egy vagy két forint lehet. Nagyon drága, magunkfajta szegény ember nem vesz gyöngytyúkot. Azt csak az urak eszik és a görények.

Jókai kivette a tárczáját.

– Hova megy most?

– Ide a Lánczhídhoz, ahol az emberem, Wastl szolgál.

– Fogja ezt az öt forintot, Frakádi és vegyen valahol, hiszen maga tudja, hol lehet kapni, egy gyöngytyúkot. Aztán vigye el kiengesztelésül a feleségemnek. Megteszi?

Egy perczig habozott.

– Nagyon kérem, kedves Frakádi.

– Hát megteszem.

– A többi pénzt pedig tartsa meg szíves fáradságáért. No, ugy-e, rendben vagyunk?

– Rendben, tekintetes uram. Még ma otthon lesz a tyúk.

– A néhait pedig főzze meg Wastl úrnak.

Frakádi hamiskásan hunyorított a szemeivel.

– Már ott van megkoppasztva a tepsiben.

Hogy egy családi perpatvart sikerült leleményes módon elhárítania, vagy legalább enyhítenie, Jókai most pompás hangulatban hajtatott a «Hon» szerkesztőségébe. Különösen azért örült a szerencsés gondolatnak, mert így meglesz a gyöngytyúk is, ezenfelül Frakádi meg is alázza magát, ami jól fog esni az alapjában nagylelkű Jókainénak, aki már az idén se akart a Svábhegyre feljönni éppen a Frakádi szomszédsága miatt. Inkább maradt volna Balaton-Füreden.

Jókai a «Hon»-nál átadta a regény folytatását, értekezett egy kicsit a munkatársakkal, azután a kórházba Tormay doktorhoz hajtatott, hogy a gyomorgörcs ellen kérjen tőle valami szert a felesége számára.

A doktor éppen mérges volt a zsidó ápolókra.

– Okos faj, de önző. Csak magára gondol. Ápolónak nem való. Azaz, hogy elég lelkiismerettel ápol, hanem mindent a maga szempontjából vesz. Glück, maga egy szemtelen fráter! Azt kérdezem magától, miképp töltötte az éjet a beteg s maga azt feleli nekem: Óh, doktor úr, Gott über die Welt, micsoda éjszakám volt! Nem húnyhattam le a szememet egy minutára, ez a szerencsétlen ember ordított, jajgatott, fel akart ugorni. Óh, milyen éjszakám volt! Hát törődöm én a maga éjszakájával, Glück? Maga szamár! Hogy meri azt nekem mondani, hogy a maga éjszakája? Az a betegé... Érti? De most már takarodjék!

Tormay bácsi írt valami szert s Jókai innen a Mihalekhez ment ebédelni, ahol összejött Kecskeméthy Auréllal, báró Kemény Zsigmond-

dal és Danielik püspökkel, ami hosszadalmas ebédelést jelent, amely alatt «Zsigó báró» ki is aluszsza magát. Délután utána látott a kommisszióknak, piskótát vett a feleségének Jankánál, magának égetett katarczeltlit a «Kígyó» patikában, a kis Rózának egy festékes dobozt Posner Károly Lajosnál, a «Szegfű» nyakára egy kolompot (hogy az a falut juttassa eszébe), a «Csárdás»-nak uj kantárt és így megrakodva, uzsonnatájban visszatért a Svábhegyre.

Némi elfogódással és szorongással nyitott be a kiskapun s ment végig az udvaron, mely olyan elhagyottnak látszott most, mint a mesebeli elátkozott háztartások. Sehol egy élő lény. Csak egy fekete macska guggolt a kerítésnél. Beljebb aztán látta, hogy a malomkő-asztalt uzsonnához teríti Verona szolgáló.

– Hol vannak? – kérdé fojtott hangon.

– Bent vannak.

– Felkelt már az asszony?

– Most öltözik odabent.

– Mi ujság? – kérdé egy Mucius Scaevola elszántságával.

A szolgáló leány széthúzta széles száját nevelésre.

– A tekintetes úr csinálja az ujságot, mégis én mondjam meg?

Nagyot lélekzett és most már könnye dén benyitott a nappaliba, ahol Jókainé már teljesen felöltözve beszélgetett Jókay Károlylyal, a kis Róza pedig egy asztalkánál festett.

Nyugalom ömlött el az egész szobán. Úgy fogadták, mint máskor. Fürkészve vizsgálta a Károly arczát, a kis Rózáét, de semmi ominózus jel.

– Régen föl vagy már? – kérdé feleségét, odaadva a piskótákat.

– Éppen most öltöztem csak fel – felelte szivélyesen.

– Éreztem, hogy jösz. Hogy telt el Pesten a napod?

– Köszönöm, jól. És hogy érzed most magadat? – Köszönöm, jól. Elég erős vagyok, hogy egy kicsit friss levegőre menjek.

– Isten ments, – ravaszkodott Jókai, átértvén a helyzetet, hogy az asszony még nem tud semmit, mert még nem volt künn az udvaron. – Voltain Tormay bácsinál, reczeptet adott és azt üzente, maradj ma, lelkem, a szobádban. Szigorúan rám parancsolt.

– Hát engedelmeskedj neki, ha rád parancsolt, én azonban alig várom, hogy kimenjek.

Kapóra lépett be Verona jelenteni, hogy az uzsonna készen van a malomkő-asztalon.

Károly úr karját nyujtotta sógornőjének, hogy kivezesse, a gondos Rozika pedig ezalatt meleg plaid-kendőt kanyarított a nagymama vállaira. Ott künn egyébiránt egy csöppet se volt hűs az idő. Az alkonyodó nap

sugarai nem tűztek, nem sütöttek, inkább csak enyelegtek, mintha az égből láthatatlanul aláereszkedő melegített pókháló-szálak volnának. Egy csöpp szél se fújt, mozdulatlan volt a természet, mint egy festmény. A fák köröskörül, azok a fák, «melyek Jókait írni tanitották», susogás, zúgás nélkül várták az esti harmatot.

A kávé ízlett a betegnek. (De iszen, pompás teje van a mi Szegfűnknek!) Jókai a pesti élményeivel mulattatta a társaságot, Károly úr Szigeti Józsival találkozott a városban, együtt is jöttek fel a hegyre most délután, útközben annyi szinházi pletykát szedett össze tőle, hogy a sógorasszony még a nélkülözhetetlen Kovácsné után sem kivánkozott, aki ma búcsúra ment el Pócs-Megyerre.

Éppen javában beszélgettek, amint kutyaugatás hallatszott a kapu felől és utána könnyed léptek közeledtek.

– Valaki jön, – szólt Róza asszony, igazítva valamelyest a toalettjén.

Tip, top, tip, top. A kis Róza felugrott, hogy kijebb menjen, ahonnan látni lehet az érkezőt. Lába a földbe gyökerezett s arczán a rémület kifejezése jelent meg, mintha kisértetet látna.

– Ki az? – kérdezte Jókai nyugtalanul.

– Frakádi – hebegte a kis Róza.

Tényleg Frakádi jött a fasoron, ünneplőbe öltözve, perlmutter-gombos kék vizitkében, százrét szoknyában, kaczkiásan ringatva a csipőit.

Jókainé izgatottan fordítá fejét a bejárat felé s önkénytelenül hátrahőkölt nagy karosszékében. Testestül-lelkestül előtte állt Frakádi, egy gyöngytyúkot tartva a hóna alatt.

– No, mi ez? – fortyant föl idegesen, a környezetéhez intézve szavait. – Mit akar itt ez az asszony?

– Bocsánatot kérek a tekintetes asszonytól, – szólalt meg most Frakádi tiszteletteljes hangon, – azért, ami történt és. . .

Jókainé villámhirtelen közbevágott:

– Hát mi az, ami történt? Miféle tyúk az? Mit akar azzal a tyúkkal?

Mohón és fürkészőn száguldotta be tekintete az egész udvart és jó szerencse, hogy a száraz venyige-rakások között meglátta a három gyöngytyúkját vígan kaparni a szemét közt.

A gazda is nyomon követte a neje tekintetét, de alig akart hinni a szemeinek, hogy ott három tyúk van.

– Azt hittem, – mondta Jókainé kissé csillapodva – hogy az én tyúkomat viszi már ez a kétlábú róka, de látom, hogy megvannak az enyéim. Adtatok nekik enni? És maga még mindig itt áll? Mit akar? Hogy mer a portámon mutatkozni?

Frakádi se ostoba, érteni kezdi, hogy valami közbejött, nagy általánosságban felelt.

– Ezt a tyúkot hoztam el, kérem alássan.

– Hozta? Hát minek hozta? Ki mondta, hogy hozza? Mit akar vele? Nem veszek tyúkot. De ha vennék, se a magáét venném meg. Tudom úgyis, hogy lopott tyúk.

Felszökött a vér a Kata asszony arczába, a fejét fölemelte kevélyen, az orrczimpái idegesen kezdtek mozogni, de egy tekintet a költő szelíd, kérő arczára, erőt vett magán, alázatosan felelte:

– Ajándékba hoztam a tekintetes asszonynak; ne tessék azt mondani, hogy loptam.

– Azt mondom, ami nekem tetszik. És kell is nekem a maga ajándéka! Nem akarok magával semmi közösséget, érti-e? Micsoda szemtelenség, hogy azok után még ajándékot mer nekem hozni! Nézze meg az ember! Kotródjék a pokolba a tyúkjával, mert a szolgával dobatom ki.

Jókai is intett neki titkon, hogy menjen el.

Szó nélkül indult vissza, de tétova lépésekkel, a köcsögtartó ágasnál visszafordult, karjának fenyegető rázásával is könnyítve belsejében forró haragján.

– Hiszen ne volna csak beteg a tekintetes asszony!

Mind föllélekzettek. Hála Istennek, elmult a veszedelem és minden rázkódtatás nélkül. Sőt Róza asszony még szinte fölfrissült, hogy ellensége beadta a derekát és hogy oly keményen elbánhatott vele. Egész vidám lett, fölkelt, lerázta ruhájáról a kiflimorzsákat, amelyekre már ott lesett két ugrándozó veréb a leander-dézsánál.

– No, ez is megvolt – mondá megelégedetten. – Hát ugy-e, jól tettem? Mi?

Jókai egy diplomata mosolyával felelte:

— Ajándék tyúknak nem kellene nézni a bóbitáját, se a gazdáját.

Jókainé enyelegve ütötte hátba az urát.

– Ejh. Értesz is le ahhoz. Hogy van csak az a latin közmondás, amibe – szólt mosolyogva – benne van a Dani meg a Feri, ilyes valami. No, mondja már, sógor!

A sógor ki is találta:

– Timeo Danaos et dona ferentes.

– Ez az. De tudják mit az uraságok, menjünk, járkáljunk egy kicsit a szőlőben.

– Az bizony nem fog ártani.

Jókainé elől ment Károly úrral, lefelé a plateau-ról. Jókai a kis Rózával hátra maradt.

– Nem értem a dolgot – szólt a költő halkan.

– Én sem – felelte a kis Róza. – Sehogy sem megy a fejembe, hogy a Frakádi miért hozta ma azt a tyúkot, megfoghatatlan.

– Én azt még meg tudnám magyarázni, – dörmögte az írófejedelem sunyi mosolygással a szőke bajsza alatt – de csak az a csoda nem megy a fejembe, honnan lett az udvaron három gyöngytyúk.

– Hogy honnan? – nevetett fel Rózácska. – Megsúgom magának, papi, ha meg nem haragszik. De ne áruljon el soha a nagymamának. Megteszi?

– Hát úgy nézek én ki, te macska, mint egy áruló, pribék?

– Ide hallgasson, pápikám, de titok ám, nagy titok. A harmadik tyúkot én hozattam Pestről. Volt egy kis összegyüjtött pénzem, elvittem Sauernénak, megkértem, hogy vétessen egy gyöngytyúkot, aztán eresztesse el az udvarunkon. Hát alkalmasint az a tyúk az.

Jókai megsimogatta a fejét:

– Okosan cselekedtél, kis mizi-mázi, megadom, amibe került.

Lassan őgyelegve, meg-megállva, csipkedve a szőlőfürtökről, egy kurta óráig is eltartott a séta. A kerítésnél Fenyvesiékkel indult meg nagy párbeszéd országgyűlési dolgokról. A Terézváros dicsőségben úszó képviselőjét, meg a férjére kevély asszonyt mindez érdekelte, melegítette.

– De most már hűs kezd lenni, gyerünk be, fiam.

– Nem vagyok még fáradt – mondta az asszony, de azért szót fogadott és szapora léptekkel indult vissza. Hisz a nap csakugyan kezdett lemenni és a faleveleket az esti szél borzongatta.

Amint az udvarra értek, egyszerre a lábával dobbantott, fölkiáltván indulatosan:

– No, már ez hallatlan szemtelenség!

– Mi az, mi? Mért haragszik a sógorasszony?

– Az az átkozott perszóna itt hagyta mégis a tyúkját.

Mindnyájan oda néztek. Négy gyöngytyúk járkált föl s alá az istálló mellett. A költőkirály összerezzent. Szent Isten. Mi ez? Talán a dzsinek, kiket ő annyi sokat dolgoztatott regényeiben, űzik velök gonosz játékaikat?

– Hé János, János! – kiálta magából kikelve Jókainé. – Fogd hamar azt a tyúkot és vidd vissza a szemtelennek. Nem akarok lekötelezettje lenni. Ne ezt fogd, te szamár, hisz ez a Fantyi. Az meg a Fintyi. Ne nyúlj hozzá a Fintyihez! Ejnye, hogy lehet valaki annyira ostoba, hogy nem ösmeri, hisz most már a Petykét akarod megfogni. Az ott az övé, az a csapott nyakú. Segíts neki megfogni, Róza! Mit bámulsz? Ide Verona,

Panna! No, végre megvan. Most már eredj vele, de íziben. Egy pillanatig se lássam.

János legott szaladt vele.

– Furcsa história – szörnyűködött Jókai, Károly bátyját félrevonván.

– Hm – hagyta rá idősb Jókai.

– Honnan jöhetett ide az a tyúk?

Az öreg Károly rejtélyes szemhunyorgatással mutatott a szürke Deák-köpönyege alá, mintha mondaná: «Innen».

Most már érteni kezdte a bonyodalmak nagy kitalálója az összefüggést: a harmadik tyúkot hozta Károly, — a negyedik, a kis Rózáé pedig sétájok alatt csempésztetett be Sauerné, a szomszédos vendéglősné révén az udvarra.

De Jókainál még sokkal jobban csodálkozhatott kis házikójában Frakádi, kinek a tepsijén vígan sistergett az egyik gyöngytyúk a tűzön, várva Wastl uramat, a másikat épp most tisztogatta, bontogatta a gyúró deszkán, mikor váratlanul benyit Füri János s behajít egy csipogó szárnyas testet, dölyfösen bekiáltva, hogy esetleg az utcáról is hallják:

– Itt küldi a tekintetes asszony a tyúkodat, Frakádi, nem kell neki az ajándékod, süsd meg!

Frakádinak és Wastl uramnak egyébiránt nem volt semmi kifogása az efféle különös fordulatok iránt, sőt mikor pénteken este Wastl a harmadik tyúk melle husát csámcsogtatta egy krigli söröcske mellett, még bizonyos megelégedéssel mondá:

– Szegények vagyunk, Katje, de meglehetősen élünk.

A novellát szerzőnk, Béres Attila ajánlotta figyelmünkbe, hogy így is emlékezzünk a nagy regényírónkra.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. Kiadása betűhív reprintje.